

Nagy közművelődési könyvtárak tájékoztató munkája

Egy országos felmérés eredményei

SZILÁGYI Tibor

Szilágyi Tibornak "Tájékoztató munka a közművelődési könyvtárakban" c. írása (Könyvtári Figyelő 1969. 2/3.sz. 60-65. p.) élénk vitát váltott ki (uo. 1970. 1.sz. 92-97. p.). A szerzővel egyetértésben úgy gondoltuk, hogy konkrét adatok ismertetésével szolgálhatjuk legjobban nemcsak a ténybeli, hanem a megfogalmazási problémák tisztázását is.

A szerkesztőség

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ évek óta foglalkozik a közművelődési könyvtárak, elsősorban a nagykönyvtárak tájékoztató munkájával. 1969 májusában indult átfogó felmérése, amely a megyei könyvtárakra és a nekik megfelelő nagyságrendű szegedi Somogyi Könyvtárra terjedt ki. A felmérés részletes kérdőív útján történt; eredményeit a kérdőív pontjainak rendjében ismertetjük. (A Baranya és a Győr-Sopron megyei könyvtár nem küldte vissza a kérdőívet, így a rájuk vonatkozó adatok hiányoznak.)

I. A TÁJÉKOZTATÁS SZERVEZETI FELTÉTELEI

- a) Önálló tájékoztatási szervezeti egység (osztály, csoport) egyetlen könyvtárban sincs (a megyei könyvtárak szervezeti szabályzata nem ad rá lehetőséget).
- b) Négy könyvtárban (Hajdu-Bihar, Somogy, Szolnok, Szeged) az olvasószolgálati csoport keretében, de lényegében önálló funkcionális egységként működik. Három könyvtárban (Békés, Csongrád, Fejér) 1-1 könyvtáros zömmel tájékoztató munkával foglalkozik, de vannak egyéb feladatai is. Végeredményben a tájékoztatás összesen 9 könyvtárban elsősorban az olvasószolgálati csoport, Tolna megyében pedig a feldolgozó csoport keretében folyik.
- c) A többi könyvtár a tájékoztatás szervezeti megoldásaként mind a vertikális szervezetet jelölte meg. Valódi vertikális munkaszervezetet azonban csak egyetlen helyen, a Komárom megyei könyvtárban találtunk, másutt ez egyszerűen szétszórt, decentralizált részfeladatot jelent.

A bibliográfiai és a helyismereti munkának a tájékoztatással általában nincs szervezetszerű kapcsolata, konkrét megoldása többé-kevésbé esetleges. A Borsod megyei könyvtárban öttagú Tájékoztatási és Bibliográfiai Munkaközösség működik, ennek egyik tagja a helyismeret referense (a munkaközösség 3 tagja az olvasószolgálatban, 1-1 a feldolgozó és a módszertani csoportban dolgozik). Tolna megyében mind a tájékoztatás, mind a bibliográfiai és helyismereti munka a feldolgozó, Szolnok megyében az olvasószolgálati csoport keretében folyik. A helyismereti munka több helyütt egy munkatárs (szakreferens) feladata (Bács-Kiskun, Borsod, Csongrád, Fejér, Szabolcs-Szatmár), a szegedi Somogyi Könyvtárban függetlenített helyismereti-bibliográfiai csoport működik.

Összefoglalóan megállapítható, hogy míg a feldolgozó, olvasószolgálati és módszertani tevékenység szervezetileg megszilárdult, országosan egységes keretek között folyik, a tartalmilag szorosan összefüggő tájékoztatási, bibliográfiai és helyismereti tevékenység egyikének sincs szokásszerűen kialakult szervezeti kerete. A szervezeti megoldások tarkasága éppúgy ezt mutatja, mint a tájékoztatással foglalkozó személyek számának nagyarányú ingadozása (lásd a II. részt).

II. A TÁJÉKOZTATÁS SZEMÉLYI FELTÉTELEI

a) A tájékoztatással foglalkozó dolgozók száma szélsőséges eltéréseket mutat. Ez részben a szervezeti megoldás függvénye: ahol a tájékoztató munka legalább funkcionálisan nem önálló szervezetben folyik, ott rendszerint az egész olvasószolgálat részt vesz benne. A 17 könyvtárban összesen 87 fő foglalkozik tájékoztatással: Békés megyében 1 fő, Veszprémben 9, átlagosan nagyjából 4 fő. Szinte kivétel nélkül végeznek azonban különféle más munkákat is, s a kérdőívekre adott válaszokból kitűnik, hogy a könyvtárak nem tudják, melyik munkafolyamatra mennyi munkát fordítanak.

b) A tájékoztató munkára fordított heti összes óraszám nagyarányú ingadozása ezt világosan mutatja. A két szélsőség: újra Békés megye (heti 1 óra!) és Vas megye (heti 144 óra!). Öt könyvtár nem is vállalkozott a tájékoztatásra fordított heti óraszámok felbecslésére (Fejér, Hajdu-Bihar, Heves, Komárom és Szabolcs-Szatmár), a többiek (a már említett két véglet mellett) nagyjából két csoportra oszthatók. Egyik részük (Csongrád, Nógrád, Tolna, Veszprém) heti 30-40 órát, másik részük (Bács-Kiskun, Borsod, Somogy, Szolnok, Zala, Szeged) heti 60-70 órát fordít saját becslése szerint tájékoztató munkára. Szélsőséges ingadozást mutat az egy tájékoztatási munkatársra eső heti óraszám is: 1-2 óra és 24 óra között.

c) A tájékoztató könyvtárosok képzettsége egészében kielégítőnek mondható: 87 főből 55-nek valamilyen felsőfokú végzettsége van, soknak más irányú egyetemi végzettsége mellett (tanár, mg. mérnök stb.) könyvtárosi szakképesítése

1a. 30 fő középfoku képesítéssel rendelkeznek, 2 főnek nincs képesítése. Nagy többségüknek hosszú, 5-10-15 éves szakmai gyakorlat áll a háta mögött.

d) A nyelvismeret terén viszont a helyzet távolról sem kielégítő: a 87 tájékoztató könyvtáros közül 53 (62 %) nem ismer egyetlen idegen nyelvet sem, 4 megyében (Hajdu, Heves, Somogy, Veszprém) pedig egyetlen tájékoztató könyvtáros sem. 5 nyelvet ismer 1, 3 nyelvet 3, 2 nyelvet 8, 1 idegen nyelvet 22 könyvtáros.

A tájékoztató személyzet létszámának és a tájékoztatásra fordított becsült óraszámának a szélsőséges ingadozása arra mutat, hogy egyrészt a könyvtárak nagyon különböző mértékben tartják fontosnak a tájékoztatási funkciójukat, másrészt a jelenlegi, szervezetenként szétszórta megoldás nem lehet sem gazdaságos, sem racionális.

III. A TÁJÉKOZTATÁS ELHELYEZÉSI FELTÉTELEI

A tájékoztatás térbeli elhelyezése egyrészt a könyvtár általános elhelyezési adottságainak, másrészt a tájékoztatás szervezetének függvénye. E két tényező nyilvánvalóan egymástól is függ.

a) Külön tájékoztató helyiség 2 könyvtárban van (Szeged, Szolnok).

b) Az olvasói szabadpolcos térben helyezkedik el a tájékoztató szolgálat 7 könyvtárban (Bács, Hajdu, Heves, Komárom, Somogy, Vas, Zala), közülük ötben külön tájékoztató pult is van.

c) 3 könyvtárban az olvasóteremben foglal helyet a tájékoztatás (Békés, Fejér, Szabolcs), közülük kettőben külön tájékoztató pult is van.

d) Szétszórva, különféle helyeken működik a tájékoztatás további 3 könyvtárban (Borsod, Csongrád, Nógrád); Tolna megyében az olvasóteremben tájékoztatási ügyelet van, a tájékoztató munkatársak a feldolgozó csoportban dolgoznak.

A tájékoztatási lehetőségekre (Bács és Somogy megye kivételével) táblákkal, feliratokkal mindenütt felhívják a figyelmet, mégis figyelemreméltó, hogy 7 könyvtárban a tájékoztatáshoz ilyen vagy olyan okból nincs pult.

Nagy közművelődési könyvtáraink elhelyezése Komárom, Somogy és Zala kivételével általában megoldatlan. Mégis, a tájékoztatás szempontjából különösen kritikusnak látszik a helyzet Bács, Fejér és Szabolcs megyében. Feltehetőleg gyors javulás várható az átépítés alatt álló Heves megyei könyvtárban, Borsod, Szabolcs és Vas megye számára pedig az új könyvtár tervezett, illetve folyamatban lévő építése hozza meg a javulást.

1. KATALÓGUSOK

A könyvtárak saját katalógusai a legfontosabb tájékoztatási eszközök közé tartoznak. A katalógushálózat differenciáltsága és a tájékoztató szolgálat számára való elérhetősége a szolgálat minőségének egyik fontos mutatója.

a) Általános katalógus minden könyvtárban a teljes állományról a betürendes és a szakkatalógus. Néhol ezek a katalógusok valamilyen szempont szerint osztottak (Borsod megyében a kölcsönzési és a prézens állományról külön katalógus tájékoztat, Hajdu megyében az olvasói katalógusokban csak a kölcsönzési állomány szerepel). Négy könyvtárban (Bács, Csongrád, Fejér, Hajdu) párhuzamos olvasói és szolgálati katalógus van, Heves megyében külön szolgálati betürendes katalógust vezetnek. Tárgyszó-katalógus Szolnok és Veszprém megyében, valamint Szegeden, újdonságkatalógus egyedül Fejér megyében található. Sorozatkatalógust 9 könyvtár vezet, 6 könyvtár külön katalógusban tárja fel idegen nyelvű állományát.

b) A külön olvasótermi, kézikönyvtári katalógus viszonylag ritka (jó néhány könyvtárnak nincs is külön olvasóterme): Békés, Heves és Tolna megyében, valamint Szegeden van. A folyóiratkatalógus már elég általános, csak Békés, Hajdu, Szabolcs és Zala megyében nincs.

Az egyéb segédkatalógusok közül általános a FSZEK recenziókatalógusa. Mindenütt van továbbá helyismereti katalógus. Cikk-katalógus csak Borsodban van, külön bibliográfiai katalógust Csongrád, Hajdu, Nógrád, Szolnok, Vas megyében, valamint Szegeden tartanak fenn, egyebütt a szakkatalógusba van beépítve.

A megkérdezett könyvtárak katalógushelyzetének tájékoztatási szempontból való értékelése azonban - számos más szempont érvényesülése miatt - nem könnyű. A könyvtárak nagy többsége jelenleg olyan kis alapterületű épületben működik, hogy a katalógusok legtöbbször nehézség nélkül elérhetők. Egyedül Fejér megye említette meg, hogy a katalógusok nagyon messze esnek a tájékoztatási ügyelet helyétől. Új épületekben valószínűleg több könyvtár kénytelen lesz legalább szolgálati betürendes katalógust felállítani.

2. KÉZI- ÉS SEGÉDKÖNYVTÁR

A kérdőívnek a lexikonokra és bibliográfiákra vonatkozó pontjai a kézikönyvtár jellegének és értékének felderítését szolgálták, részleteikben nem összehasonlíthatók. A lexikon-ellátottság az utóbbi években sokat javult, szinte minden könyvtárban megvan a Bol'saja Szovetszkaja Enciklopedija, sok helyen emellett

a nagy nyugati általános lexikonokból (Encyclopaedia Britannica, Grand Larousse, Brockhaus stb.) is megvan 2-3 féle (Békés, Borsod, Fejér, Hajdu, Komárom, Somogy, Szabolcs, Szolnok, Vas, Veszprém, Zala). Ahol ezeket nem szerezték be, ott vagy katasztrofális pénzhiány, vagy értetlenség működött közre (Bács, Csongrád, Heves, Nógrád, Tolna, Szeged), hiszen a Könyvtárellátótól deviza nélkül megvásárolhatták volna.

Sokkal súlyosabbak a hiányosságok a nagy, nemzetközi másodfoku bibliográfiák és a nemzeti bibliográfiák terén. A standard külföldi referenz-kézikönyvek-ből (Malclès, Totok-Weitzel, Fleischhack, Winchell) mindössze 2 könyvtárnak van példánya (Borsod és Szolnok)! Ugyancsak mindössze 2 könyvtárba járnak külföldi nemzeti bibliográfiák: Borsod megyének átfogó gyűjteménye van belőlük (angol, német, svájci, olasz, cseh, jugoszláv, szovjet), Vas megyébe a német és a jugoszláv nemzeti bibliográfia jár. S e h o l m á s u t t n i n c s e n .

Súlyos hiányok vannak a régi magyar segédkönyvanyagban, amelyet nehéz beszerezni vagy pótolni. Számos könyvtárnak még a Szinnyi- és Gulyás-féle életrajzgyűjteménye sincs meg, illetve nem teljes. Sok helyen 1958-ig meglehetősen elhanyagolták az újonnan megjelent magyar segédkönyvek beszerzését, ezek szintén nehezen pótolhatók.

A kézikönyvtárak felszereltsége általában gyenge: 16 könyvtár közül (Somogy megye nem közölt számszerű adatokat) 10-ben az idegen nyelvű művek aránya nem haladja meg a 10 %-ot. Összefoglalóan értékelve jó, illetve elfogadható kézi- és segédkönyvtár összesen 5 helyen: Borsodban, Somogyban, Szolnokon, Vasban és Veszprémben van. A könyvtárak ennek ellenére általában elégedettek, úgy érzik, anyaguk az igényeket kielégíti. Hiányait, nehézségeit Szabolcs, Szolnok, Vas és Zala megye említi. (Számos könyvtár nem kísérelte meg szövegesen értékelni tájékoztatási gyűjteményét.)

A könyvtárak folyóirat- és referálólapp-gyűjteményének, valamint kézi- és segédkönyvtári anyagának adatait az 1. táblázat foglalja össze.

A táblázat adatait értékelve kitűnik, hogy a jó kézikönyvtárral rendelkező könyvtárak, amelyek tehát súlyt helyeznek a tájékoztatási apparátus kiépítésére (Borsod, Szolnok, Vas, Veszprém), általában minden mutató tekintetében kiemelkednek (a kézikönyvtár nagysága, idegen nyelvű segédkönyvek számaránya, folyóiratok és referáló lapok száma). Természetesen bizonyos mértékig itt is érvényesülnek befolyásoló tényezők (hely, pénzellátottság), s nyilvánvalóan nem értékelték egységesen a könyvtárak a kérdőív szak szerinti felosztását sem (ezt mutatja az általános művek számának 30 %-on felüli aránya Bács, Csongrád és Szabolcs megyében, a lexikonkötetek be nem számítása Békésben). Ez a belső arányokat több helyütt eltorzítja, így az összehasonlítás nem lehet egészen pontos. Így is kitűnik azonban a társadalomtudományi és humán vonatkozású

A
KÉZIKÖNYVTÁRAK
ÖSSZETÉTELE

Könyvtár	Kurrens folyóirat-állomány		Referáló lap és kurrens bibliográfia	összes kötet-szám	ebből idegen-nyelvű, %	szakok szerinti megoszlása, %									
	magyar	külföldi				Magyar nyelvű (1)	Magyar nyelvű (2)	Magyar nyelvű (3)	Magyar nyelvű (4)	Magyar nyelvű (5)	Magyar nyelvű (6)	Magyar nyelvű (7)	Magyar nyelvű (8)	Magyar nyelvű (9)	Magyar nyelvű (10)
Bács	nem válaszolt		6	2565	18,5	17,7	5,2	37,9	2,8	3,2	33,2				
Békés	187	181	16	1753	7	32,6	9	49	5,4	2,5	1,5				
Borsod	323	120	28	1730	41,9	22,1	12,2	25	15,1	2,4	25,2				
Csongrád	180	150	3	1243	13,9	17,7	9,1	24,7	5,8	2,1	40,6				
Fejér	306	43	9	904	5	22,0	8,0	35,2	13,3	21,3	20,2				
Hajdu	156	37	7	4042 ^x	2,4	24,0	10,0	42,0	4,4	1,2	18,4				
Heves	143	46	17	3850	ø	27,9	3,0	29,0	3,2	2,2	20,2				
Komárom	222	39	13	4192	8	23,7	17,7	20,3	12,7	7,0	18,6				
Nógrád	230	44	8	4312	2	31,4	9,4	39,8	5,4	2,2	11,8				
Somogy	egy része olv. teremben, többi rakt. nem válaszolt		21	nincs nyilván-tartva		-	-	-	-	-	-				
Szabolcs	230	40	-	3000	ø	25,6	6,7	25,3	5,1	3,3	34,0				
Szolnok	397	20	20	3179 ^x	15,3	24,0	13,0	42,2	6,0	3,1	11,6				
Tolna	194	28	13	3205	3,3	29,5	11,0	37,3	3,8	4,8	18,9				
Vas	591	145	35	3914	21,4	27,2	11,7	30,4	7,8	4,3	18,6				
Veszprém	316	86	30	2621	16,8	19,8	13,2	30,8	14,9	5,9	15,4				
Zala	207	59	6	1693	10	31	12	28	7	7	15				
Szeged	215	65	14	2851 ^x	4	olv. t. és ek. együtt									

anyag tulsulya: a természettudományok, alkalmazott tudományok és a mezőgazdaság kézikönyvanyaga csak 7 helyen haladja meg a 20 %-ot (Borsod, Fejér, Komárom, Szolnok, Vas, Veszprém, Zala), ezen belül a technika és a mezőgazdaság együttes anyaga csak 3 helyen emelkedik 15 % fölé (Borsod, Komárom, Veszprém), 10 könyvtárban pedig a 10 %-ot sem éri el.

3. TECHNIKAI FELSZERELÉS

A könyvtárak technikai felszereltsége meglehetősen egységes, alacsony színvonalat mutat. (Bács megye nem adott erre a pontra választ.) Valamennyi könyvtárban van valamilyen sokszorosító berendezés, 11 könyvtárban (Békés, Borsod, Fejér, Hajdu, Somogy, Szabolcs, Szolnok, Vas, Veszprém, Zala, Szeged) rotaprint. 10 könyvtár (Békés, Borsod, Csongrád, Fejér, Somogy, Szabolcs, Vas, Veszprém, Zala, Szeged) rendelkezik mikrofilm-leolvasóval. Fotolaboratóriuma 2 könyvtárnak (Szeged, Vas, utóbbit hely hiányában nem tudják üzembe helyezni), Dokufó-másolója 3 könyvtárnak (Borsod, Somogy, Vas), xerox-másolója csak Borsodnak van.

V. TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLTATÁSOK

1. A SZOLGÁLTATÁSOK

a) Valamennyi passzív szolgáltatást (adatszolgáltatás, irodalomkutatás, bibliográfiakészítés, olvasási tanácsadás, segédkönyvek és katalógusok használatának oktatása, könyvtárközi kölcsönzés) nyújtja 10 könyvtár (Bács, Békés, Borsod, Fejér, Hajdu, Komárom, Somogy, Szolnok, Vas, Zala). Adatszolgáltatást csak Csongrád nem említi, az olvasási tanácsadást nem említtette 5 könyvtár (Csongrád, Heves, Nógrád, Tolna, Szeged), a segédeszközök használatának oktatását 4 könyvtár (Csongrád, Tolna, Veszprém, Szeged). Szervezett csoportos oktatást 2 könyvtár nyújt (Fejér, Tolna).

A könyvtárközi kölcsönzés számszerű adatait a könyvtárak nem egységesen jelentették. A teljes könyvtárközi kölcsönzési forgalmat tekintve messze kiemelkedik Szolnok (1538), Vas (1282) és Fejér megye (1043). A középcsoportban 4 könyvtár van: Somogy (863), Borsod (824), Szabolcs (749) és Hajdu (595), a többi 8 könyvtárban a teljes évi könyvtárközi kölcsönzési forgalom 400 kötet körül vagy alatt marad (legkevesebb Csongrád, Tolna és Zala megyében, 250 alatt). Változatos képet mutat a kérések és küldések megoszlása (erre 13 könyvtárból van adat): kiegyensúlyozott Bács, Komárom, Szolnok és Veszprém megyében, valamint Szegeden; lényegesen többet küld, mint amennyit kér Borsod (81:743), Hajdu (24:571) és Somogy (228:635), lényegesen többet kér, mint amennyit küld Nógrád, Szabolcs, Tolna, Vas, Zala megye.

b) Az aktív szolgáltatások terén a kép sokkal tarkább. Állományáról időnként kötetkatalógusokat ad ki Heves és Veszprém megye, évi teljes gyarapodásáról jegyzéket Nógrád és Vas megye. Vas és Veszprém megye könyvtára megyei folyóirat KC-t is publikál. Kiemelt szakterületek (leggyakrabban a mezőgazdaság, a vezetői ismeretek, a pedagógia) anyagát általában negyedévenként publikálja 4 könyvtár (Bács, Csongrád, Komárom, Zala). Figyelőszolgálatra 5 könyvtár vállalkozik, kiemelt szakterületeken és kiemelt személyeknek vagy intézményeknek (Bács, Békés, Csongrád, Szolnok, Veszprém). Borsod, Hajdu és Szolnok megyében referálást is végeznek, a megyei vezetők számára. Több-kevesebb bibliográfia mindenütt készül; a nagyobb terjedelműek tulnyomórészt helyismereti vonatkozásúak, a kisebbek röplap jellegűek. Kurrens bibliográfiai szolgáltatást 6 könyvtár nyújt: Csongrád (negyedéves műszaki, mezőgazdasági és pedagógiai cikkbibliográfiák), Hajdu (vezetőknek havonta), Heves, Nógrád és Zala (negyedéves népművelési), Vas (negyedéves helyismereti).

2. A SZOLGÁLTATÁSOK IGÉNYBEVÉTELE

Minden könyvtár úgy nyilatkozott, hogy a szolgáltatásokat bárki igénybe veheti. A gyakorlatban azonban többféle korlátozás érvényesül: 3 könyvtár az olvasó személye és a kérdés természete szerint mérlegel (Békés, Heves, Somogy), Bács csak kutatók és tanulók számára bonyolít könyvtárközi kölcsönzést(!), Borsod középiskolások számára nem vállal irodalomkutatást. Hangsúlyozottan minden érdeklődővel foglalkozik Szolnok és Vas, még a rejtvényfejtőkkel is.

A tájékoztató szolgáltatásokat a könyvtárak tulnyomórészt csak az általános könyvtárpropaganda keretében népszerűsítik (beiratkozási tájékoztatás, könyvtárismertető broszura); olykor a helyi sajtóban, műsorkalauzban és rádióban is (Szabolcs, Szolnok, Tolna, Zala). Körlevelekkel propagálja tájékoztató szolgáltatását Borsod, csoportos könyvtárlátogatásokat szervez Somogy.

A tájékoztató munkával kapcsolatban 1964 óta 8 könyvtár végzett valamiféle felmérést (Csongrád, Hajdu, Komárom, Somogy, Szabolcs, Vas, Veszprém, Zala). Ebből háromnak (Csongrád, Komárom, Zala) nem volt értékelhető eredménye. Hajdu és Somogy megyében a közelebről meg nem határozott módszerű felmérésekből az derül ki, hogy a tájékoztató szolgálatot tulnyomórészt tanulók, továbbtanulók, értelmiségiek, valamint intézmények és szervezetek veszik igénybe. A Hajdu megyei felmérés szerint az igények jelentős része helyismereti vonatkozású, illetve történelmi évfordulókkal kapcsolatos témákra vonatkozik. A Szabolcs megyei felmérés tanulsága: a katalógust használó olvasók többsége igényli a könyvtáros segítségét.

A két érdemi felmérés közül a Vas megyei 100 olvasótól begyűjtött kérdőívekre épült. Végeredménye: az olvasók 2/3-a igényli a tájékoztatást, ezen belül az értelmiség tájékoztatási igénye (75 %) valamivel intenzívebb, mint a többi kategóriáé.

A Veszprém megyei, 1000 olvasóra kiterjedő kérdőíves vizsgálat eredményeit a Könyvtári Figyelő 1969. 4. száma (85-102. p.) ismerteti. Fő tanulságuk: ma már nagyobb volumenű igény mutatkozik az egyéb könyvtári szolgáltatások, mint az egyszerű kölcsönzés iránt. Az összforgalomban a prézens használat aránya 60 %, a kölcsönzésé csak 40 %.

3. A TÁJÉKOZTATÓ MUNKA MÉRÉSE

Teljes tájékoztatási statisztikát egyetlen könyvtár sem vezet: a nyilvántartás - amennyiben van - szubjektív fontossági kritériumokon alapul. Semmiféle nyilvántartás nem áll rendelkezésre az 1967-1968 közötti időszakról 6 könyvtárban (Csongrád, Somogy, Szabolcs, Tolna, Vas, Zala). 10 könyvtár vezet referensznaplót (Bács, Békés, Borsod, Fejér, Hajdu, Heves, Nógrád, Szolnok, Veszprém, Szeged), 2 könyvtár un. tudakozólapokon tartja nyilván a tájékoztatásokat (Komárom, Vas).

A tájékoztató munka volumenéről, továbbá összesíthető, adatszerű megoszlásáról a 2. táblázat számol be:

2. táblázat

A TÁJÉKOZTATÓ MUNKA ADATAI

1967. és 1968. összesen

Megye	Nagyobb tájékoztatás	Apróbb tájékoztatás	Formai bontásban			Tartalmi jellemzés
			adat	irod. kut.	bibliogr.	
Bács	140	1882	-	-	32	---
Békés	928	-	50 %	25 %	25 %	nagy többség humán és társ.tud.
Borsod	135	-	-	50 %	-	szakonként egyenletes megoszlás
Fejér	306	-	-	84	228	2/3 humán és társ.tud.
Hajdu	256	-	-	-	-	3/4 humán és társ.tud.
Heves	32	-	-	-	-	---
Komárom	61	-	25 %	50 %	25 %	
Somogy	76	kb.7000	-	-	-	
Szolnok	336	-	88	198	50	többség műszaki és mezőgazd.
Szeged	kb.240	-	-	85	-	szinte egészében humán és társadalomtudományi

Az igények országosan elsősorban a humaniorák (irodalom, művészetek) és a társadalomtudományok területén jelentkeznek. Részletes felsorolást, illetve szakok szerinti tagozódást csak egy Komárom megyei jelentés, valamint a Veszprém megyei felmérés ad.

4. A TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLAT IGÉNYBEVÉTELE

A statisztikai nyilvántartás bizonytalansága miatt erre a kérdésre konkrét számokkal egyetlen könyvtár sem válaszolt, becslésre is csak 8 vállalkozott. A becsült adat végeredményben meglehetősen szerény: évi 4-5000 Bács, 2500-3000 Somogy megyében. Fejér megyei becslés szerint az olvasók 1/3-a veszi igénybe a tájékoztató szolgálatot. A becsült igénybevételek napi 8-20 között változnak, több könyvtár azonban szezonális ingadozást jelent: télen, illetve az iskolaév alatt közel kétszer annyi az igény, mint nyáron.

A legfontosabb igénylők mindenütt a diákok és a levelező hallgatók, valamint az értelmiség. Az intézmények és szervezetek érdeklődését jelentősebb tényezőként csak Bács, Békés és Hajdu megye, valamint Szeged jelzi. Az értelmiség szakma szerint erősen megoszlik, volumenében legjelentősebbnek több helyütt (Békés, Borsod, Vas) a pedagógusokat jelölik meg.

VI. A TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLAT FEJLESZTÉSE

17 közül 9 könyvtár (Borsod, Fejér, Hajdu, Heves, Somogy, Szabolcs, Szolnok, Vas, Veszprém) a tájékoztatás fejlesztését a könyvtárfejlesztés kulcskérdésének tartja. Sajátos módon ezek túlnyomórészt azok a könyvtárak, amelyekben a tájékoztatás és az egész könyvtár színvonala viszonylag máris a legmagasabb! Lényegében elégedett a helyzettel, illetve a fejlesztést nem tartja sulypon-ti feladatnak 6 könyvtár (Békés, Csongrád, Komárom, Nógrád, Tolna, Zala). Békés, Csongrád és Somogy az igények hiányára panaszkodik, Borsod, Szabolcs és Zala viszont az igények rohamos növekedéséről számol be. A fejlesztés előfeltételeként a materiális körülmények megjavítását jelöli meg Bács, Borsod, Fejér, Hajdu, Nógrád, Vas, Szeged; túlnyomórészt a helyiség- és pénzproblémákat említik. Személyzeti problémákat Hajdu, Nógrád, Vas és Zala vet fel, a technikai felszereltség javítását Hajdu és Vas megye.

A nagy közművelődési könyvtárak tájékoztatási funkciójának alakulása mind-össze 2 könyvtár (Békés és Komárom) számára problematikus, ők felső szintű elvi döntést várnak, az országos információs rendszerben elfoglalandó helyük meghatározását. A tájékoztatás fejlesztésének biztosítására központi pénzügyi intézkedéseket kíván Vas megye.

A konkrét fejlesztési elképzelések között nagy szerepe van a megfelelő munkaszervezet kialakításának. Ezt a könyvtárak többsége a specializálódás, a szakreferensi rendszer, illetve a vertikális munkaszervezet irányában szeretné megvalósítani (Csongrád, Hajdu, Heves, Somogy, Szabolcs, Szolnok, Tolna, Vas, Veszprém). Szervezeti koncentrációt csak Zala kíván.

Több könyvtár szeretne bibliográfiai szolgáltatásokat indítani: egyesek az igények felmérése után (Bács, Békés, Somogy), mások egyes kiemelt szakterületeken (pedagógia: Komárom, Szolnok, Veszprém, vezetőképzés: Szolnok; népművelés: Veszprém).

Országos vonatkozásban mindössze két könyvtárnak volt konstruktív javaslata, illetve problémafelvetése. Somogy felvetette, hogy a központi tájékoztatási szolgáltatások továbbítása, közvetítése nincs megoldva, sem az országos szervezetek és a megyei könyvtárak, sem a megyei könyvtárak és hálózatuk vonatkozásában. Hajdu országos bibliográfiai központ felállítását javasolja a még mindig meglévő párhuzamosságok kiküszöbölésére, koordinációra, a kiadványok gyorsan, megfelelő példányszámban való megjelentetésére.

A tájékoztatási eszközök kiadására vonatkozólag nagyon sok javaslat érkezett. Általánosan hiányolják a könyvtárak a modern magyar történelmi, pedagógiai, technikai, színházi és sportlexikont, többen kérik a magyar történelmi bibliográfia 1967 utáni folytatását. Általános igény valamiféle társadalomtudományi kurrens bibliográfia megjelentetése, esetleg a FSZEK recenziókatalógusának bővítése révén. Általános az igény egyes régi források újra-kiadására (Szinyeyi, Gulyás, Magyar Könyvészet ciklusai, Szentmihályi-Vértessy), a Magyar Nemzeti Bibliográfia hiányzó ciklusainak kiadására. Szóvá tették az új kiadású lexikonok bibliográfiai apparátusának kezdetlegességét és a MNB, valamint a MFR nagy késését.

KÖVETKEZTETÉSEK

A felmérés - az adatszolgáltatási hiányosságok ellenére - tényyszerűleg alá-támasztotta a már korábban kialakult összképet. Nagy közművelődési könyvtáraink tájékoztató munkája általában alacsony színvonalú, legfeljebb 5 könyvtárban tekinthető kielégítőnek (Borsod, Somogy, Szolnok, Vas, Veszprém). Az elmaradottság történeti-könyvtárpolitikai okaira a felmérés nem tért ki, ezek hatása a válaszokban még több helyütt érzékelhető. Ugyanakkor a könyvtárak többsége szükségesnek, fele központi kérdésnek tartja a tájékoztatás fejlesztését. A fejlesztésnek nagyrészt materiális akadályai vannak: teljesen alkalmatlan könyvtárpépület, pénzhiány, szakképzett személyzet hiánya - mindezek elhárításához hatékony központi támogatásra van szükség.